

Saviranna paljandid

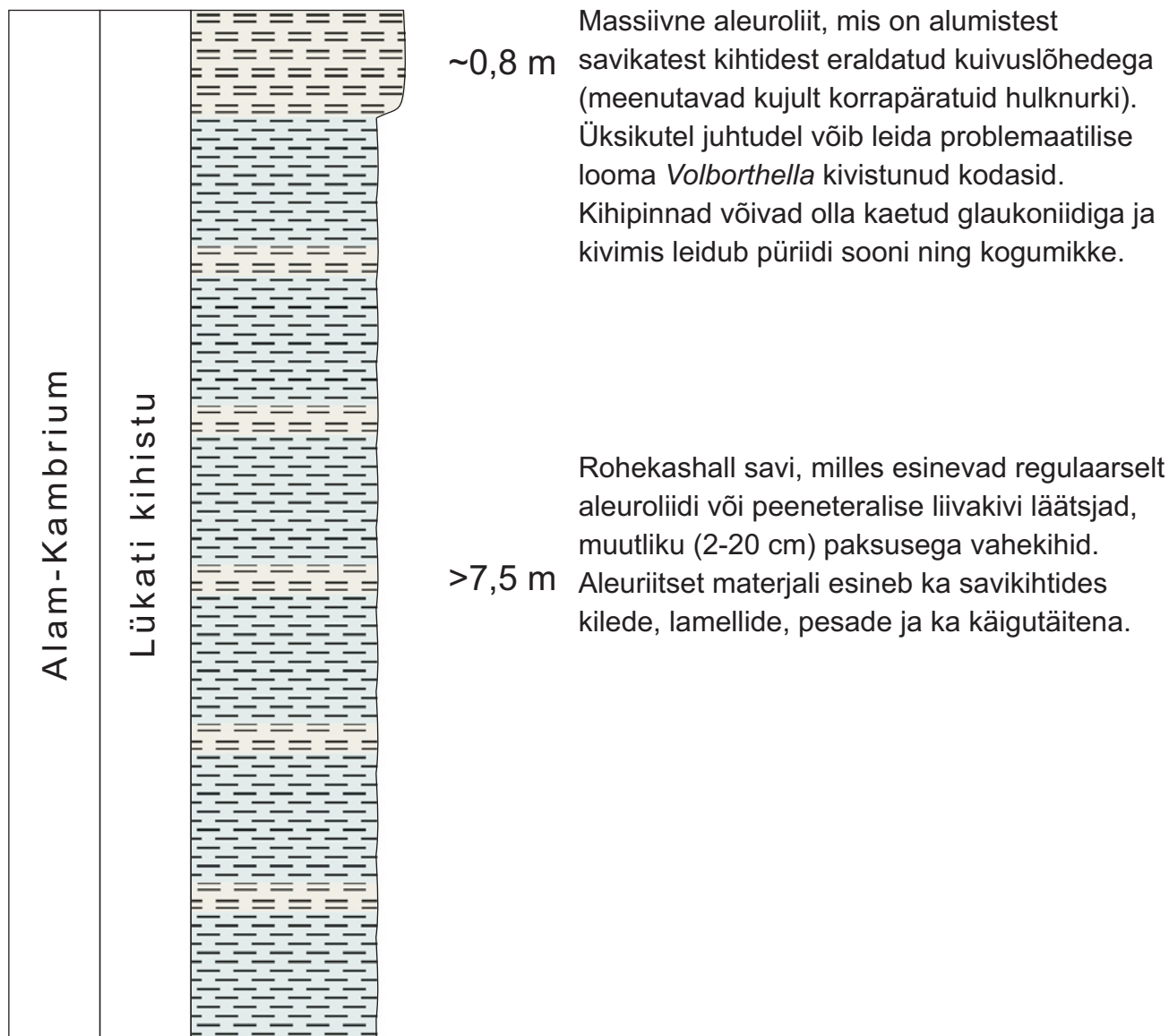
Asuvad Maardust loodes Saviranna külas Nuudi talu juures mererannal. Paljandid kujutavad endast ligi 2 km pikkust rannajärsakut, mille jalamit meri uhub suurte tormide ajal (foto 1, 2). Seetõttu on paljandisein värske ja enamasti kuiv. Profiili saab jälgida paljudes kohtades vihmaveeuurete sängides. Kogu läbilõikes paljandub Alam-Kambriumi **Lükati kihistu** valdavalt aleuriitsavina, milles esineb aleuoliidi vahekihte. Aleuriit (< kr aleuron 'jahu'), ka möll, on liivast peenem ja savist jämedam purdsete.

Peamiselt aleuriidi osakestest koosnevat purdkivimit nimetatakse aleuoliidiks.

I. Vaid ülemises ~0,8 m paljandub massiivne aleuoliit, mis on alumistest savikatest kihtidest eraldatud kuivuslõhedega. See viitab sedimentatsioonilisele lüngale - settimist mingil ajal ei toimunud, sest säilinud on ainult kuivuslõhede täite osa. Settelünk tekkis, kui lamavad savid jäid kuivaks enne aleuoliidi settimist. Kuivuslõhede süsteemid on küllalt varieeruvad: enamasti on nad markeeritud ca 2-5 mm paksuste vallikestega, mille kõrgus on 5-10 mm. Seega kas lõhed polnudki enam sügavamad, või lõhetäide neid allus hilisemale kivistumisele piiratud ulatuses. Kujult meenutavad lõhedesüsteemid korrapäratuid hulknurki, harvem on nad trapetsilise kujuga (foto 3).

Kohati on nendes aleuoliitides kihilisus jälgitav mööda glaukoniidiga kaetud pindu. Glaukoniit tekib madalmerelise põhjas vilkude, küüne kivide, pürokseenide jt. mineraalide laguproduktidest.

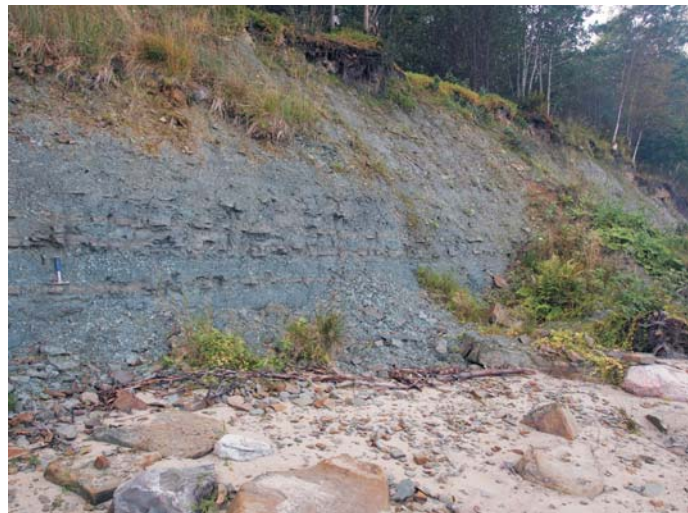
II. Paljandi põhiosa koosneb rohekashallist savist, milles regulaarselt esinevad aleuoliidi või peeneteralise liivakivi läätsjad, muutliku (2-20 cm) paksusega vahekihid. Aleuriitset materjali esineb ka savikihtides kilede, lamellide, pesade ja ka käigutäitena. Kogu läbilõige peegeldab ilmekalt Kambriumi madalmerelist olustikku – kihipindadel võib näha laineviresid, kuivalõhesid, fossiilide kokkukuhjatud skeletiosi, veeriseid ja erakordselt rohkesti põhjaorganismide tegevusjälgi.

Skeem 1. Saviranna paljandi lihtsustatud läbilõige (K. Mensi järgi)

Vaatamata suhteliselt ühetoonilisele ehitusele on Saviranna paljand huvitav kivististe ja setteliste tekstuuride poolest. Murrutusjärsaku ida- ja keskosast on leitud hulgaliselt trilobiitide skeletiosi ja ka terveid trilobiite (foto 4). Samuti on sealt võimalik leida *Volborthella* kodusid (foto 6) (väikesed 2-4 mm pikkused koonilised valatised, kelle süstemaatiline kuuluvus on senini lahtine) ja organismide elutegevuse jälgi (foto 5).

Liivakivi ülemine kihipind on kohati vaoline ja valliline. Analoogilisi viresid on võimalik madalas meres jälgida ka tänapäeval. Liivakivikihtide alumine pind on sageli kaetud polügonaalselt paiknevate kuivalõhede valatistega, mis tekkisid lamava savikihi ülemise pinna kuivalõhede täitumisel enne liivakihi enda moodustumist (foto 2).

Fotod 1, 2. Üldvaade Saviranna paljandile

Foto 3. Erineva kujuga kuivalõhed liivakivis

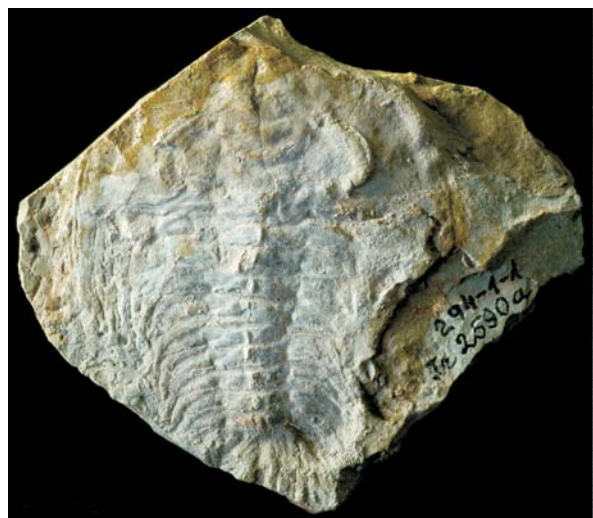

Foto 4. Kambriumi trilobiidi *Schmidtellus* jäljend (GIT 294-1-1)

Foto 5. Põhjaorganismide elutegevuse jäljed nn ihnofossiilid (GIT 176-14)

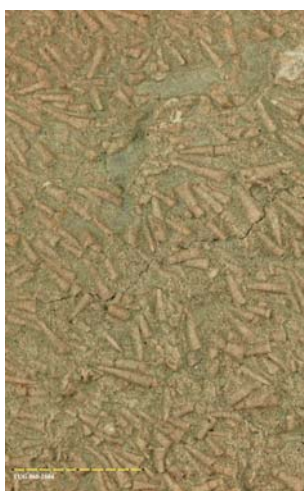

Foto 6. Probleemaatilise *Volborthella* kivistised

Foto 7. Püriidi kogum liivakivis